

Megerősödve megmaradni

Vasy Géza:
Bajza utca,
Orpheusz Kiadó,
2013.

„Van a Bajza utca sarkán egy kis palota”, ám ez a *Csókos asszony* nagyszerű dalával (duettjével) ellentétben nem a szerelmet, hanem a magyar irodalmat szolgálja. Az egyetemes magyar irodalmat, országhatárokon átnyúlóan. Volt idő, amikor az egyik, önmagát liberálisnak tartó író a Bajza utca 18. alatti épületet „holtak házának” nevezte. Azt hívnék, hogy politikai zúrt kavart *kivonulásukkal* – mellyel a Tilos Rádió gyalázatos túlkapása („minden keresztényt ki kellene irtani”) elleni tömeggyűlésen elhangzottakra, többek között Döbrentei Kornél beszédére reagáltak – a Magyar Írószövetségben megszűnt az élet.

Nem szűnt meg. Sőt, annyira élénk, hogy nemegyszer a klubteremben zajló eseménnyel (könyvbemutató, konferencia, kiállítás-megnyitó) egy időben zajló programokra a könyvtár nagytermet is igénybe kell venni. A *Bajza utcai* színház sokaknak – az erdélyi, délvidéki, felvidéki, kárpátaljai és nyugati magyar íróknak – az összetartozás élményét jelenti. A határokon átnyúló szellem szimbóluma. Ha azt mondom, erős vár, abban a *zsoltáros* nyelven túl – hallatlan erősítőként – az 1956-os magyar forradalom hőseinek, *íróhőseinek* példája is ott van: többek közt emléktábla figyelmeztet a főhajtásra, a fiatal költő, Gérecz Attila mártírúrára.

Ebben a házban volt „gazda” – az Írószövetség elnöke – 2007 és 2010 között az irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár Vasy Géza. Akinek, mert bizonyos szempontból ez az időszak *jégkorszaknak* is nevezhető, sok mindennel – főképp a pénztelenséggel, az ellentábor acsarkodásával, a politika ilyen-olyan „húzásával” stb. – kellett szembenéznie, hogy megőrizhesse *közösségi* arcát. Csak így (evvel a bátorsággal, bátor naivsággal?) őrizhette meg, hiszen a mindenkori erősítést a szolgálatba vetett hit adta. Meg a pedagógusi ethosz. Minden nevelhető, még a globalizáció kenyerét – keserű kenyerét? édes kenyerét? – evő, kisiklottként jellemezhető modern korunk zűrzavaros világa is.

Mikor a kolozsvári Helikon riportere 2008-ban azt kérdezte a tisztségviselőtől, hogy elvesztívén korábbi reprezentatív jellegét, „mi lehet az Írószövetség szerepe, feladata?”, a válaszadó nem habozott

kinyilvánítani: „Az a jelmondatom, hogy megerősödve megmaradni”. Ám ez a „megerősödés”, ma már világosan látni, nem csupán a *túlélést* szolgálta, sokkal inkább teret nyitott a *megmaradás* megannyi formáját segítő (ösztönző, kiteljesítő) szellemi

munkáknak is. A magyar irodalom jövőjét taglaló konferenciának éppúgy – amely az *A magyar irodalom történeteire*, eme furcsán elfogult „irodalomtörténetre” volt (könyvformában is megjelent) hathatós felelet –, mint az évszázados hagyományokhoz ragaszkodó, nemzeti elkötelezettségű folyóiratok és könyvkiadók (Magyar Napló, Kortárs, Orpheusz) látóhatárt tágító – értékmentő, értékörző, új értéket létrehozó – megannyi kísérletének.

„A fáradt, a beteg embert gyógyítani kell. A közönséget is. Reményt kell adni. Igaz, ez a legnehezebb. Miként Illyés Gyula írta egy versében: »A legnagyobb bátorság a remény.«” Ebből a megállapításból (*Magyar irodalom – magyar jövő*) nem nehéz következtetni Vasy alapállására. Az ő felfogásában, több évtizedes tanári munkája és megannyi könyve a bizonyíték, az író nemcsak alanyban és állítmányban gondolkodik, hanem *nemzetben* is. A közösség, egy nemzet – tágabban, az emberiség – gondja számára sosem teher, hanem szolgálatra fogant (önkifejezői) lényének, írói kiteljesedésének legfőbb bizonyága.

A fentiek alapján nem véletlen, hogy a vallomástól, sőt lírai vallomástól (családi indíttatás, olvasói buzgalom, a szeretet ereje) sem ódzkodó irodalomtörténész-kritikus azt a – Balassi Bálinttól Utassy Józsefíg és Nagy Gáspárig tartó – vonulatot érzi magához legközelebb, amelynek tagjai *szent* kötelességüknek érezték, gyakorta forradalmi hevülettel (1848, 1956), a nép, illyési szóval a „kakasülők” nincstelenjeinek és a diktatúra szenvedőinek fölemelését, az így vagy úgy elorzott haza visszaszerzését, a *nemzeti sorskérdések* ébren tartását és az elárvult, sokszor meggyalázott *lélek* ápolását. Ezért is hat dörgedelemnek a szava, amikor a ma annyira divatos kánonépítők *mesterkedéseit* bírálja: „Ha Németh Lászlót, Illyés Gyulát és a hozzájuk hasonló alkotókat kiiktatjuk a magyar kultúrából, akkor egy falanszter rabszolgái leszünk” (*Kétféle irodalmi kultúra?*).

A *Bajza utca* mint várépítő gesztus attól erős, hogy legkisebb ízében is (akár egy születésnap köszöntő vagy nekrológ kapcsán) ott a megértő, de sokszor könyörtelen kritikus világos társadalmi ítélete, esztétikailag megalapozott véleménye. Amikor lassan Ady és Babits is a posztmodern *blabla* által ácsolt szégyenpadra kerül, Vasy szembemenvén a *divatos* árral, nem győzi hangsúlyozni a kitagadott életművek – irányzattól független – értékét.

Az októberi magyar forradalomra mint erkölcsi alapra – a kötet egyik legfontosabb ciklusa az *1956 emléke* – úgy lehet építeni, hogy miközben világossá válik a Magyar Írószövetség (és a forradalmat előkészítő író-társadalom) irodalmon messze túlnyúló szerepe, új társadalmi rendet követelő *hatékonyasága*, kirajzolódnak az a belső, a minőségeszményt (Németh László) foganatosító kör is, amely a műveket sosem valaminő irányzathoz való tartozásuk, hanem esztétikai értékük szerint osztályozza.

Ebbe a magyar líranyelvet megújító Juhász Ferenc és Nagy László – a tanulmányíró szerint ők a zászlóshajók – éppúgy belefér, mint a történelmi ihletésű drámák mellett az *abszurdoidjai* révén avantgárdhoz is vonzó Páskándi Géza. A színpad fölcent szerelmese, Hubay Miklós éppúgy, mint a népi szürrealitás vagabund költője, Kormos István, vagy az *Elérhetetlen föld* című nevezetes líra-antológiának bensőjűkben „a torkon vágott forradalmak pirosát és gyászát viselő” tagjai. És mindazon prózaírók – Déry Tibortól Sánta Ferencig és Galgóczi Erzsébetig hosszú a sor –, akiknek a műveiben a társadalom ügyei együtt lélegeztek a személy legbensőbb titkaival (bűn, bűnmegvallás, stb.).

Nem kell a reáliák kazamatáiba belefulladás annak, aki a történelmet és a csaknem szociografikus valóságot emeli mítoszi magasságba. (Juhász Ferenc lírája épp ezáltal nőtt az égig.) A reália itt sors, magyarság-ismeret, nemzetföltés és olykor ostorozás éppúgy lehet, mint a közösség szorítójába került s ott

izmosodó lélek költészettel hitelesített látomása. „Ha Ady Endrét elfeledjük, magyarságunkról kezdünk lemondani” – olvashatjuk az *Ady Endre – az elfelethetetlen* című emlékezésben. De a kortárs magyar irodalom fő vonulatának negligálása – ami ellen az író-irodalomtörténész mindig fölemeli a hangját – ugyanilyen veszéllyel jár.

A *Bajza utca* című „műfajtalan” kötet írásai – tanulmányok, emlékbeszédek, köszöntők, nekrológok, interjúk – éppen *hasznosságukkal* válnak szociográfiai valósággá. Mi több, olyan „mozgó”, a szubjektivitást is építő kockává emelő *írószövetségi történetet* reprezentálnak, amely óhatatlanul betagozódik az *irodalomtörténetbe* és a *társadalomtörténetbe* (1956, az ötvenes évek szellemi harcai stb.) Ezekben az írásokban nem csupán a hűvös elemző, az irodalomtörténet botlásait kiigazító kritikus, a pedagó-

A Württemberg-huszárok rohama Fogarasnál

giai hajlammal megáldott tanító, a politika vegykonyhájában szagot fogó írószövetségi vezető mutatkozik meg, hanem a jókedvű, a családi indítást többször előhozó, a szeretet piramisát valóságos erőnek képzelő, az olvasást életszükségletnek tartó „magánember” is.

Az egyszer elemző, másszor líraivá váló hang mellett (humorral vegyített verses köszöntők) fontos szerepet játszik a bibliográfiában való otthonosság és a statisztikai pontosság (*Szépirodalmi művek az 1956-os forradalom előkészítésében*), valamint több művészeti ág, irányzat stb. ismerete (képzőművészet, zene, neoavantgárd). Vasy Géza az írást minden ízében szinte ünnepi cselekedetnek tudja, s ez a lelkesülés minden során érződik.

Gondosabb szerkesztés nyilván emelt volna a rendhagyó írószövetségi krónika színvonalán – nem csupán Juhász Ferenc zseniális hatsorosát (*Himnusz-törredék*) olvashatjuk kétszer, ám az azonos tematika miatt egy-egy cikk több mondatát is –, de a *Bajza utca* értékét ezek a kis szeplők nem kezdik ki. Az az értékkereső józanságban van.

Szakolczay Lajos